

Rectum, redaktør, reddhare

Christopher Hals Gylseth

En forbannet svartsmusket redaktør!

Olav Thommessen og hans tid. Oslo: Tiden, 2006. 222 s., ill. Pris NOK 329
ISBN 82-05-35256-9

Olav Thommessen (1851–1942) er en av norsk pressehistories mest markante skikkelser. Han var redaktør av *Verdens Gang* fra 1878 til 1910 og av *Tidens Tegn* fra 1911 til 1917. I disse 40 årene var han en svært sentral

aktør i samfunnsdebatten. Særlig kjent er episoden fra 1910 da han forlot *Verdens Gang* fordi aksjonærene la seg opp i avisdriften. Han etablerte *Tidens Tegn*, som også ble en formidabel suksess. Men etter hvert ble *Tidens Tegn* nokså brun i kantene, sønnen Rolf Thommessen (1879–1939) som hadde tatt over som redaktør, hadde ikke en like heldig hånd med driften, og økonomien gikk over styr. Da Thommessen døde, over 90 år gammel, var begge sønnene døde, livsverket lå i ruiner og fedrelandet okkupert. Det er noe storslått over både hans velmaktsdager og hans fall.

Forfatteren Christopher Hals Gylseth er en erfaren biograf. Han har tidligere skrevet om Øvre Richter Frich, Thorbjørn Egner, Julia Pastrana og Elling M. Solheim. Boken om Thommessen er både velskrevet og interessant, og personregisteret er godt. Men boken føles litt knapp. Positivt kan man si at forfatteren har lyktes med å pirre interessen, men man kan ikke forvente at den interesserte går til annen litteratur for å lese mer om den biograferte. Det var her man hadde muligheten til å gi oss vår tids biografi om denne mangslungne mannen. Undertittelen Olav Thommessen og hans tid bringer tankene i retning av Arild Stubhaugs bragd av en bok om matematikeren Niels Henrik Abel (1). Men der hvor Stubhaug bruker kildene så langt de rekkes, får vi hos Hals Gylseth et inntrykk av at kildematerialet ikke er ordentlig uttømt. Det nevnes en passant at det i Nasjonalbiblioteket finnes hundrevis av brev til og fra Thommessen, men lite av dette stoffet tilflytter teksten. Manglende bilderegister er også et savn. Leserne får dermed ikke vite hvor bildene i boken er hentet fra, for eksempel det vidunderlige fotografiet på omslaget.

Ordet redaktør er plassert midt mellom rectum og reddhare i Norsk riksmålsordbok, påpekte Kåre Valebrokk nylig (2). Olav Thommessen var definitivt ingen reddhare. At enkelte tidvis ønsket ham et visst sted, antyder bokens tittel. Det skal ha

vært Bjørnstjerne Bjørnson som i kampens hete en gang karakteriserte Thommessen på denne måten.

Erlend Hem

Avdeling for atferdsfag
Universitetet i Oslo

Litteratur

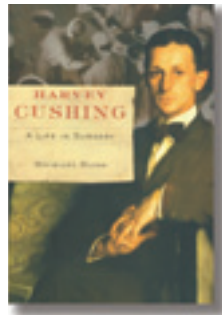
1. Stubhaug A. Et foranskutt lyn: Niels Henrik Abel og hans tid. Oslo: Aschehoug, 1996.
2. Valebrokk K. «Et lite stykke Norge» til besvær. Aftenposten (morgenutgave) 9.4.2006. www.aftenposten.no/meninger/kommentarer/article1273029.ece (9.8.2006).

Nevrokirurgiens store helt

Michael Bliss

Harvey Cushing

A life in surgery. 591 s., ill. Oxford: Oxford University Press, 2005. Pris GBP 24
ISBN 0-19-516989-1

Å anmelde en biografi om en betydelig person kan være vanskelig. Når boken skal vurderes, kan det spektakulære liv i seg selv lett overskygge den biografiske fremstillingen av det. Det underliggende spørsmålet må hele

tiden være om forfatteren har maktet å gi en dekkende fremstilling av dette livet – og ikke minst: hvorfor personen og vedkommendes liv ble slik det ble.

Harvey Cushing (1869–1939) regnes som den moderne nevrokirurgens far, men er antakelig bedre kjent for den medisinske allmennhet for sine hormonstudier – i første rekke av hypofysens og binyrebarkens funksjoner. Han jobbet hardt, stilte store krav til seg selv og andre og hadde talenter langt utenfor den snevre faglige rammen. Dette ikonet er det Michael Bliss har tatt mål av seg til å portrettere. Bliss er professor i historie ved universitetet i Toronto og har altså ikke medisinsk bakgrunn. Han har gjort det til sitt speciale å biografere personer innen business, politikk og medisin, bl.a. Cushings mentor, som Cushing også biograferte (!), William Osler (1849–1919). Han starter friskt med å avskrive de to tidligere biografiene om Cushing; den ene fordi den er skrevet av en av hans sekretærer, den andre fordi forfatteren, den kjente nevrofysiologen John Fulton (som også var Cushings venn og protesje) var sterkt sveket av alkoholisme da biografien ble skrevet.

Michael Bliss gjør for så vidt en grei jobb og loser oss gjennom Cushings liv, et liv preget av streng selvdisiplin, hardt arbeid og personlige tragedier. Til støtte i arbeidet har han hatt tilgang til en omfattende brevveksling, særlig med hustruen Katharine. Det er ganske interessant at man ved lesingen av

denne mursteinen av en bok ganske raskt får en mistanke om at den store Cushing nok hadde klare psykopatiske trekk, uten at forfatteren selv tar slike ord i sin penn. Kanskje tør han ikke rokke ved heltebildet? I alle fall kan man lese slike egenskaper inn i hovedpersonen både mellom og på linjene.

Forfatteren sier i forordet at han hadde stoff til ett bind til, men at han ikke tiltror dagens lesere den nødvendige tålmodighet for en slik utvidelse. Jeg tror vi skal være fornøyd med den avgjørelsen. 591 sider er i grunnen nok.

Denne boken er interessant for alle med sans for medisinsk historie, men den gir også fascinerende innblikk i det amerikanske, så vel som det europeiske, medisinske samfunnet for 100 år siden. I tillegg vil jeg anbefale at nevrokirurger og ikke minst alle spesialistkandidater i faget leser denne boken om den store helten i faget, slik at deres bilde av mannen kanskje kan bli noe mer nyansert. Han tåler det.

Knut Wester

Nevrokirurgisk seksjon
Institut for kirurgiske fag
Universitetet i Bergen

«– det skjønneste Sprog ere forenede med hans overordentlige Naturgaver»

Per Holck

Bernt Anker – samtid, liv og forfatterskap

183 s., ill. Oslo: Solum forlag, 2005.
Pris NOK 289
ISBN 82-560-1505-5

Når man selv dikterer sin biografi og legger inn slike vurderinger, må man anta at selvbevisstheten hos autobiografen må være rimelig stor. Det inntrykket sitter vi også igjen med etter å ha lest kollega Per Holcks bok om

Norges store finansmann fra siste del av 1700-tallet, Bernt Anker (1746–1803). For oss ignoranter som ikke har visst stort mer om ham enn at han fikk vasket lintøyet sitt i England, er denne boken et oppkomme av nye og interessante opplysninger både om Bernt Anker og det samtidige norske næringsliv og samfunn. Anker drev handel, rederi, sagbruk, jernverk og gruver, hans privatøkonomi var i en periode større enn det norske statsbudsjettet. Han var forkjemper for et norsk universitet. Han tok initiativet til et teater i Christiania, skrev selv skuespill og deltok på scenen ved fremføringene. Han holdt naturvitenskapelige forelesninger, skrev dikt og gravskrifter og holdt belevne taler – jf. egenrevisningen i overskriften.

Per Holck har hatt en vanskelig oppgave med å fange inn denne personligheten som var så mangesidig – om ikke også svingende mellom ytterligheter. Bernt Anker var patriot når han argumenterte for et norsk universitet, en norsk bank og et norsk teater. I andre sammenhenger beskrev han Norge og nordmennene som «denne udmærkede, fordrukne og taabelige Nation» befolket med «Bærme». Han holdt festtaler for ideene fra den franske revolusjon, men opptrådte svært reaksjonært overfor egne ansatte. Holck har tydelig kjempet med å gi et samlet bilde av denne mannen som betydde så mye for sin samtid. Men nettopp fordi Holck gir oss så mange sider av Anker, blir også boken fascinerende og spennende.

Holck gir noen betimelige spark til Oslos alltid like ansvarsløse behandling av kulturskattene: Bernt Ankers bolig, Palæet, er borte, og politikerne ville også rive de bygningene Anker ga til Krigsskolen. Hans sommersted, Frogner hovedgård, er dog forblitt intakt.

For alle oss som liker personorientert historie, er Holcks bok et funn. Han får også tillate oss at vi er litt stolte på standens vegne over at han har drevet frem et slikt rent historisk prosjekt.

Løp og kjøp!

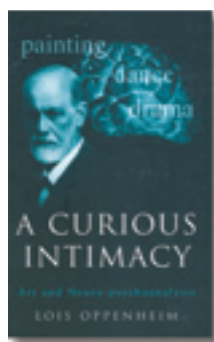
Ragnar Stien
Oslo

Hjernen og kunsten

Lois Oppenheim

A curious intimacy

Art and neuro-psychoanalysis. 198 s., ill.
East Sussex: Routledge, 2005. Pris GBP 30
ISBN 1-58391-806-X

I et manuskript fra 1895, *Prosjekt for en vitenskapelig psykologi*, presenterte den unge Sigmund Freud en skisse til et nevrologisk grunnlag for våre psykiske liv. Men ambisjonen ble stoppet av begrensningene i den samtidige

anatomiske kunnskapen. Skuffet forlot Freud sitt prosjekt, og viet seg i stedet til psykologien. Men han ga ikke opp troen på at nevrologien en dag ville bekrefte hans teser om sinnets funksjon.

Med dagens teknologi, som funksjonell MR og PET-skanning, er vi langt nærmere Freuds opprinnelige ambisjon om å kartlegge følelsenes biologiske korrelat. En ung og vital vitenskapelig disiplin, nevropsykoanalyse, representerer i dag en slik bestrebelse på å integrere nyere nevrofysiologisk

empiri og psykodynamisk klinisk praksis. Eller med andre ord: Hvordan utvikle et faglig språk som forener objektive, naturvitenskapelige kunnskaper om følelser og bevissthet og individets subjektive erfaringer? Hva er hukommelse? Hvordan påvirkes hjernen av kjærlighet, relasjoner, omsorgssvikt eller traumer? Hvordan kan psykoterapi påvirke sinnets biologiske prosesser? En slik tradisjon er også en solid argumentasjon mot Descartes' klassiske dualisme mellom kropp og sjel. Våre affekter er fenomener som har både psykiske og fysiske manifestasjoner. Våre sinn er kroppslige (embodied mind), og våre kropp er besinnet (minded body).

Den aktuelle boken er skrevet innenfor en slik kontekst. Forfatteren Lois Oppenheim er en språkprofessor som ønsker å oppdatere våre modeller om noe av det mest attråverdige i tidsånden: Kreativitetens kilder. Det gir seg selv at han og forlaget søker et publikum på tvers av disiplinene. Bokens første del, *Art and the brain*, redegjør for en del av nyere hjerneforskning relatert til kunst, kreativitet og kjønn. Og forfatteren lanserer sin tese om at kunstnerisk kreativitet vokser ut av menneskets gitte behov for en balanse og likevekt, og den kunstneriske aktiviteten fungerer som en selvutforskning, kroppslig som mentalt, for å finne en slik likevekt.

Bokens andre del, *A new direction for interdisciplinary psychoanalysis*, beskrives som en testing av forfatterens hypotese, anvendt på tre kreative kasus: den melankolske dramatiker og nobelprisvinneren Samuel Beckett, den revmatiske maleren Paul Klee i hans sene periode samt hun som helt bokstavelig illustrerer integrasjonen kropp-sjel, danseren Martha Graham.

Bokens helhetsinntrykk er at dette er velment, men at det langt ifra innfrir. De biografiske essayene om de tre kunstnerne er i seg selv interessante, men forsøkene på å forbinde kunstnerisk uttrykk med hjerneforskning er i beste fall spekulative, og noen ganger absolutt krampaktige. Språkprofessoren låner sitater hist og her, og hans lemfeldighet bør ikke diskreditere hans kilder. Nevropsykoanalyse som tradisjon er i sin faglige barndom, men forfatterens fortolkningsiver og tidvise fortolknings-tyranni demonstrerer først og fremst umodenheten som en av barndommens mange sider.

Bokens viktigste misjon er således å lede oppmerksomheten mot andre, mer sindige røster innenfor en slik spennende, integrerende og antikartesiensk tradisjon, som for eksempel Antonio Damasio, Mark Solms, Jaak Panksepp og Allan Schore. Damasio finnes også på norsk, og Solms og Schore på dansk. Herved anbefalt.

Finn Skårderud

Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer

Hvordan får leger sjel?

Susan Pories, Sachin H. Jain,
Gordon Harper, red.

The soul of a doctor

Harvard medical students face life and death.
243 s. Chapel Hill, NC: Algonquin Books, 2006.
Pris USD 13
ISBN 1-56512-567-X

Dette er en spesiell bok som jeg aldri har lest maken til. Den består av 44 korte fortellinger som er skrevet av medisinske studenter ved Harvard University. De tre redaktorene er henholdsvis brystkirurg, medisinsk student og ungdomspsykiater. De to første har skrevet hver sin lille innledning, og den tredje har skrevet en kort epilog. I tillegg er det et forord av Jerome E. Groopman som er kjent for boken *The anatomy of hope* (1).

Fortellingen er ordnet i fire grupper: Communication, Empathy, Easing suffering and loss og Finding a better way. De fire gruppene svarer noenlunde til studentenes progresjon i den kliniske utdanningen. Studentene har svært forskjellig kulturell bakgrunn, men er åpenbart dyktige og engasjerte, for det er ikke lett å komme inn på Harvard! Fortellingene er svært forskjellige i stil og dybde, men alle er preget av hendelser – gode eller vonde – som har gjort inntrykk på studentene. De er ikke like gode til å skrive, men de forsøker å formidle det de har opplevd i overgangen fra å være ivrige biomedisinstudenter til å bli engasjerte leger for syke mennesker. De beskriver sine følelser på veien fra utsiden til innsiden av medisinen. De er ofte kritiske, og de har sett direkte feil, mangel på empati, stress (både som et faktum og som en unnskyldning), dårlig samarbeid og økonomiske interesser. Men de har også opplevd godt klinisk arbeid fra leger de ønsker å ha som rollemodeller. Noen av fortellingene har gjort dypt inntrykk på meg og har fått meg til å tro at vi skulle bruke studentene aktivt for å få en bedre helsetjeneste.

Jeg tror det må være nyttig for studentenes utvikling og modning at de skriver om og reflekterer over sine opplevelser. Selve skriveprosessen er en god måte å «internalisere» det de opplever og lærer. Antakelig burde alle medisinske skoler følge dette eksemplet fra Harvard.

Mange burde lese denne boken, først og fremst medisinstudenter og deres kliniske lærere. Men jeg tror også mange erfarne leger vil ha glede av den. Den vil minne dem om deres egen vei inn i klinisk praksis og kanskje føre til refleksjoner over dagens helsetjeneste og deres egen rolle i den.

Peter F. Hjort
Blommenholm

Litteratur

1. Jerome E. Groopman JE. *The anatomy of hope*. London: Random House, 2003.